

~~217~~

EX BIBLIOTH.

NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

17-59.

SIGNAT. CLVCCCCXIII.

Q. D. B. V.
JUS TALIONIS,

PRÆSIDE

M. HERMANNO WITTE, *218*

Riga-Livono,

Publicæ eruditorum disquisitioni
subjiciet

RESPONDENS,

MARTINUS SCHICKERDT,

Bistricio Transylvanus,,

Die XXII. Novembr. Anno M DC XC.

H. L. Q. C.

WITTEBERGÆ,

Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

3659

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is difficult to decipher due to its lightness and the texture of the paper.

PROOEMIUM.

JUs quoddam à summo rerum Moderatore mortalium mentibus ab ipsis Mundi primordiis inscriptum esse, nemo est, qui iverit inficias; quod, cum, amissâ imagine divinâ, ignorantia horrore admodum depravatū sit, rudera tamen hujus in iisdem residua mansisse, opera legibus conformia luculentissime docent, suffraganturq; modo dictis divinarum literarum pandectæ, Gentiles ἀνόμους fecisse naturâ τὰ τῶ νόμους, quo legem cordibus illorum inscriptam testentur, adeò, ut sint ἀναπολόγητοι. Huc facit illud *Josephi Lib. XVI. Originum cap. X* perpetua ac universalia jura à Superis mortalibus esse communicata: nec abs re Pythagoras, quæ sacra sunt, nobis naturam monstrare, docuit. Verum notatu dignissimum illud *Lactantii Firmiani, quod ex amissis lib. Ciceronis de Republica* depromit: Legem naturæ nil esse aliud, quam rationem, rectam, naturæ congruam, in omnes, quos terra aluit, mortales diffusam, constantem, sempiternam, cujus officium est homines vocare ad officia, jubendo & vetando, fraudeq; deterreat, quæ probos frustra neq; jubet aut vetat, nec improbos vetando aut jubendo movet. Huic legi nec abrogari fas est, nec derogare quid licet, neq; tota deleri potest. Nec vero per Senatum aut per populum solvi hac lege possumus, neq; est quærendus explanator aut interpret ejus alius. Nec erit alia Lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac, sed & omnes gentes & omni tempore una lex, & sempiterna, & immutabilis continebit, unusq; erit communis quasi Magister & Imperator omnium, DEUS. Ille legis hujus inventor & lator, cui, qui non parebit, ipse se fugiet, & naturam hominis adspernabitur, & hoc ipso maximas luet pœnas, etiam si cætera effugerit supplicia. Illa vero lex nil erat aliud, (comentante *Horneio de subjecto juris natura cap. 7. thes. 29. Conf. loc. in eodem tract. cap. 1. thes. 18. & de Civit. lib. 2. cap. 2. thes. 5.*) quam humanæ voluntatis reſtitutio, quæ constabat ex congruentia exquisitissima cum regulis intellectus activi, quæ se metiuntur ad prototypum sanctæ divinitatis, amissa verò hac bonitate voluntatis, superest nihilominus adhuc proxima regula deperditæ justitiæ in principiis practicis juris naturalis, quæ servant antiquam originem, quam habuere, Dei sanctitatem. Ast de discentibus plerisque ipsam naturam, quæ homini, hominem non esse lædendum, præscribit, summo Legislatori placuit, effrenata ac leonina indole præditos arcere, ut naturæ legibus

obtemperare reuulentibus diuinarum tabularum observantiam tantò magis incutiat. Id quod nostrum est institutum ex aliis, quæ scripturæ legibus & rectæ rationis dictamini subjacent, proponere Jus Talionis, & utrum illud tolerandum inter mansuetudinis studiosos, demonstrare. Ut vero commodius, quem nobis proposuimus, scopum attingamus, explicita primum Juris illius natura, valorem hujus modernum penitiùs paulò expendemus. Adspira cæptis ô Luminis ac Sapientiæ Fons, quò illa feliciùs ad finem exoptatum perducantur.

I. Cum appellationes rerum picturæ quasi quædam sint & tessere, testante Platone in *Cratylō*, item Aristot. lib. 1. post *Analyt. cap. 4.* præter rem non fuerit, si, antequam ad ipsa adyta dissertationis nostræ deveniamus, pertractandi thematis definitionem indagemus, ne statim in limine hallucinemur. Talio itaque est, si Pythagoram sequaris, per quam quis patitur recprocè, quod intulerit alteri, quare & Pythagoricum jus dici consuevit; quippe maximè id ipsum urfisse legitur, nec justitiam ac jus aliud quid, quam talionem esse, contendit, Rhadamanti autoritate nisus, ut & Æaci ac Minois, Judicium infernalium, quorum sententia versiculo sequenti exprimitur:

Ἐἴκε πάθοι τὰ καὶ ἔρεξε δίκη τ' ἰθεὶά γενοίτο.

Si patiat, quæ fecit, justitia recta fuit.

Unde & aliis dicitur repassio, retaliatio. Vid. Acciajol. *Commentar. in Aristotelis Ethic. lib. 5. cap. 5. p. 379. §. 44. item Michaelis Ephesii in Moral. Aristot. Lib. V. §. 4. p. 281. ut & Seneca Lib. V. Controv. Prefat.* Si justissima quis patiendi vice, quod alieno excogitavit supplicio, suo expiat, Talionem stabilire atque describere attentat; Polybius in *excerptis Peirescianis Lib. XII.* πικρὸν γὰρ γεγὼνὸς καὶ ἀπαραίτητὸν ἐπιτιμητὶς τῶν πέλας εἰκότως ἀνὲ καὶ ὑπὸ τῶν πλησίον αὐτὸς ἀπαραίτητα τυγχάνοι κατηγορίας, i. e. Cum aliàs ipse acerbè atq; inclementer objurgare soleat, jure merito ab aliis pari inclementia tractabitur.

II. Verum sententiæ Pythagoreorum non subscribit Aristoteles, dum illorum talionem, quam ἀντιπεπονθὸς idiomate græco nuncupavere, prorsus rejicit. Sic enim docet *Lib. I. Ethic. ad Nicomachum cap. 5. p. 151.* Δοκεῖ δὲ τισὶ καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἀπλῶς δίκαιον ὡσπερ οἱ ποθαγόριοι ἔφασαν ὠρίζοντο γὰρ ἀπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλω, τὸ ἀντιπεπονθὸς ἢ ἐφαρμότει ἔτι ὅτι τὸ διανεμητικὸν δίκαιον, ὅτι τὸ διορθωτικὸν. Rationes, quibus hujus non ultimi subsellii Philosophi, ut & asseclarum ejus sententiam refellit atq; infringit, sat habent
pon.

pondoris; quippe minus accuratè τὸ ἀντιπεπρονδός jus esse contē-
dunt, nullā distinctione adhibitā, nulloque additamento, ut retaliatio,
quæ fit proportione quādam, jus intelligeretur. Nulli quippe juri, nul-
lique æquitati conforme est, ut singuli ea, quæ fecerint, absolutè repa-
tiantur. Neque verò hoc distributioni, nec emendationi convenit,
in quæ ipsum jus dividi amat, utrumque nimirum proportione consta-
re notum est, alterum geometricā, alterum arithmeticā. Retaliatio
verò, si Pythagoram sequaris, nullā fit proportione. Nec distributio
juri id convenire indè liquet, quippe quod in illo æquum justumque
spectetur pro uniuscujusq; dignitate; in repatiendo vero nulla digni-
tatis habetur ratio, stolidum omninò saperet, frigidique admodum
foret judicii, si mancipium quoddam extremæ fortis, virum ingenuæ
indolis probitatisque conspicuæ uno percusserit ictu, & alter unico
saltem reperiendus censeretur, vel sacerdotem calcibus contude-
rit, & isti eadem contumelia inureretur: Emendativo juri quoque
dissona audit talio, quo legimus cautum, ut idem alter perferat malum,
quod vel machinatus est, vel intulerit alteri, e. g. ut dens eruatur
dente alium privanti, sed tamen determinatè æstimandum præcipit,
quanti dens seu oculus veneat, idque à lædente exigendum læsoque
attribuendum, sive pecunias sive aliud quid læso obtulerit pro ju-
diciis moderatione, quo de in sequentibus fusius. *Conf. Michaelis Ephe-
si in Moral. Aristotelis Lib. V. Comment. cap. V. ex editione Samuelis Ra-
chelii p. 281. plura, quibus confutantur hypotheses Pythagora, argumenta vi-
de sis apud Wendelinum Philosoph. Moral. Lib. 1. cap. 30. § 65. seq. p. 950.*

III. Jus vero omninò appellari potest, justa si observetur propor-
tio, quoniam, suffragante *Giphano in arg. ad Loc. 5. Eth. Arist. quem citat.
Henniges in observat. ad Hugonem Grotium de J. B. & P. Lib. 1. cap. 1. p. 38.*
Jus nil aliud est, quam justa actio, sive factum ex justitia & habitu suo
manans, eique congruens: Quandoquidem jus est habitus, sive con-
stans jus & perpetua voluntas suum cuique tribuendi, quæ antecē-
dit natura ac tempore indè profluentem actionem. Id forsā non
præter rem fuerit annotasse, non accipi à nobis justitiam in sensu im-
proprio, pro instinctu homini cum bestiis communi; nec abusivè,
pro æquali prædæ divisione; nec theologicè, pro justitia sive legali, sive
evangelicā: sed philosophicè, & moraliter, pro tali justitia, qualis in
comuni hominum societate deprehenditur, qua homines redduntur
prompti ad perficiendas actiones justas; eaque non in universali sive

legali, quæ notat habitum conformandi actiones ad præscriptum legum, sed particulari; Quod elegantissime pertractavit prælectione morali Excellentissimus moralium P.P. Nöhrensee / Patronus atque Præceptor meus ad cineres usque Devenerandus. Sed in his pedem figo, hoc saltem ostensurus, talionem omnino Juris venire nomine, quoniam justitiæ ex memoratis maximè esse consentaneum constat, juxta illud, quod in proverbium abiit: ne feceris alteri, quod tibi fieri nolis.

IV. Nec obstat, quò minùs talionem ita describamus, quod malum sit passionis, adæquatum malo actionis, si nempe subjecti patientis habetur respectus: in quam sententiam quoque abiit Hugo Grotius Lib. II. cap. XX. de J. B. & P. Talionis namque acceptæ, ut est species pœnæ, conceptus indeterminatus sive genericus est malum passionis, atque adeò eidem idem competit genus, quod pœnæ. Differentia hujus in aprico est, quidem ex vocabulo adæquati patet pœnam delicto esse commensurandam. Utut verò non semper cujuslibet pœnæ inseparabile proprium tò adæquatum est, præsertim ubi ex benigna judicis sententia sæpenumerò mitigantur pœnæ delinquentibus, atque augentur ad statuenda exempla quædam, ceu obices malitiæ, quoniam crescentibus delictis crescunt & pœnæ: Talionis tamen requisitum necessarium atq; essenziale est adæquatio, quod græco vocabulo accuratius per τὸ ἀντιπεπονθὸς exprimitur. *Aristot. Lib. V. Ethic. ad Nicomach. cap. 5. p. 150.*

V. Neque vero per adæquatum illud adstruimus, justitiam distributivam in talione simplici habere locum: quippe in distributione, propriè non datur hoc pro illo, sed, quod omniam antea erat, singulis tribuitur. Quare Aristoteles hoc adeò autumat manifestum, in distributiva scil. nullam esse talionem posse, ut nullam adhibeat rationem. *cap. V. lb. 43.* Nam quando thesi sequenti ait: multum interesse, an quis magistratum gerentem percusserit, an plebejum, si illud? non modo iterum percutiendum, sed & supplicio adficiendum, de commutativa justitia loquitur, quæ scil. in talione proportionata fundatur, cui scite satis, nec sine rationibus munitus *Accasolus in comment. ad Aristot. lib. Ethic. 5. p. 379. §. 45.* calculum suum adjicit. Quamvis autem sententia hæc male habeat interpretes quosdam, quos inter Eustratius existit, Interpretes Græci, hoc pro se adducens: Magistratum subditos percutientem nunquam censerè repercutiendum, verum

rūm subditos verberantes magistratum non modo vapulare reci-
procè, verum & atroci sæpius supplicio affici; attamen levi momento
hujus exploditur ac diluitur argumentum ex commutationibus vo-
luntariis, & quidem commerciorum. Emtor enim nunquam recipiet,
quod venditori dedit simpliciter ac absolute, sed hoc saltem agit, ut
illud reportet, quod bonitati rei illius ex æquo respondeat, quam scilicet
rem dedit ille venditori, idque sic extra omnem controversiam statu-
minare possumus, quoniam, si simpliciter commutationes illæ ma-
nerent, omnes illicò Respublicæ contagiō quōdam corruerent. Si
Platoni *Lib. 2. de Republ.* & Aristoteli *in Ethic. cap. V. tb. 48.* fidem habere
velimus, non potest civium alter cum altero quid ita permutare, ut
idem vel numero, vel specie reddat, quod accipit. Eum autem in fi-
nem instituuntur commutationes, ut alter ab altero accipiat, quo in-
diget, quod apprimè observatum deprehendimus à citato Philosopho
Politico. cap. 6. Ideò frumentum agricola non dat opifici, ut recipiat fru-
mentum, sed quod pretio hujus, & mensuræ judicii vendentis respon-
det. *Quo de conf. Hornej. Phil. Moral. Lib. III. cap. 13. de justitia commut.*
§. 25. pag. 514.

VI. Stante hoc labuntur aliorum rationes, qui ad justitiam distri-
butivam referre talionem conantur. Nam quod distribuitur, id, cum
sit totius communionis, inter membra dividitur, quod videre est in
pecunia publica, agris hostibus ereptis, honoribus, dignitatibusque,
quas confert respublica, oneribus, quæ civibus imponit, & simili-
bus; At verò tale quid non sunt pœnæ; quis enim arbitraretur hanc
esse pœnam, de quibus inter se participent æqualiter cives? Proindè
quod distribui solet, id unicuique idcirco confertur, quia civitatis par-
tem repræsenterat, & membrum hujus est, ast nemo adficitur supplicio,
quia civis, membrum, ac civitatis pars existit, nec tenetur pœnas per-
ferre, ut quæ, sed ut qui, quia deliquit. Illud adhuc, quod nobiscum
sentientibus pollicem premat, superaddere juvabit. Quicquid distri-
buitur, ejus pars quotacunque & portio omnibus & singulis cedit.
Atqui pœnæ nunquam irrogantur civibus omnibus ac singulis, ut sin-
gulis suæ imponantur pœnarum portiones. Ideoq; non cadunt sub
justitiam distribuentem. *Vide Pufendorff. de J. N. & G. Lib. I. cap. VII p. 127.*

VII. Sunt, qui talionem irrogandam quoque censent proportione
geometricâ, cujus natura est, ut pro inæqualitate personarum seu di-
gnitatis, civium in Republica inæqualia etiam præmia sint & onera,
ita

ita ut majus præmium ferat, & majus onus sustineat, qui major; minus, qui minor: quæ sententia placet *Keckermanno in System. Eth. Lib. II. cap. 5. ut & Alstedio in Syst. Ethico. cap. 24.* nec suis destituti videri volunt rationibus, cum in propatulo sit, iudicio & calculo omnium, virtutem consistere in sola mediocritate rei ac rationis simul: Mediocritas autem rationis inter cæteras circumstantias etiam personæ conditionem includit. Verum minus accuratam hanc dicimus esse sententiam, etiamsi quadantenus certis modis ac respectu diverso admitti possit, si nimirum delicta modum non excedant. Quare non sine ratione in aliorum sententiam concedimus, qui Arithmeticam defendunt proportionem, ne autem injurii videamur in hos, qui Geometricam tuentur, tanquam sine clypeo pugnantes, coeco quasi impetu in alienam sententiam nos dedisse præcipites, paucis, quid inconvenientiæ altera secum ferat, demonstrabimus. Si pœnæ debeant sumi atque imponi secundum proportionem geometricam, pro eodem delicto; Nobilitate ac libertate clarus, acrius, ignobilis & servus & extremæ nequitiæ mancipium mitius erunt puniendi, quod juri & æquitati, ipsis antagonistis fatentibus, est dissonum, perinde si fornicator ad pœnam ob commissum flagitium duorum florenorum condemnatus esset, adulter simplex quatuor florenorum pœnam daret; adulter duplex octo solvere teneretur, incestuosus ad sedecim florenorum solutionem adstringeretur; illa proportio omnino geometrica esset servata; sed quis contendere auderet, delicta ac crimina tanta justè justisq; pœnis promeritis esse punita? Equidem Geometrica proportio dextre observata videri posset. Nam prout persona se habet ad personam, delictum unius personæ ad delictum alterius, ita sese habet pœna unius ad pœnam alterius: sed tamen non justa pœnarum est executio, nec justè crimina sunt punita. Contendat autem quis, primo fornicatori pœnam non sufficientem esse injunctam, ideoque nec cæteros justas dedisse hac proportione svadente. Sed Resp. Unde æstimabimus, quanta primo nim. scortatori infligi debeat, si in pœnarum inflictione, sive sumtione sufficiat proportio geometrica? hæc enim tantummodò monet, ut totuplo major sit pœna secundi, quam est pœna primi, quotuplo crimen secundi excedit atrocitate delictum primi. Quanta vero sumi debet tum à primo, tum à secundo, nondocet, nec exprimit proportio modò dicta, nec potest, nec debet: quare, quæ justa sit, iudicio sano relinqvendum ac committendum erit,

erit, hujus enim est decernere, quanta pœna deleatur fornicatori, quanta adultero simplici, quanta duplici, quanta denique incestui; & hoc ferre judicium non est aliud, quam pœnam adæquare delicto, i. e. rem rei adæquare. At hoc officium est proportionis Arithmeticæ; hæc enim svadet, ut tam nobilis, quam quivis alius tantum puniatur, quantum damni alteri intulerit, ut pœna simpliciter æqualis sit delicto. Etiam si vero nobiliores aliô pœnæ genere puniantur, quam plebeji, injustus tamen non erit puniens, quoniam in homine ingenuo adeo gravis est v. g. relegatio, quam in extremæ nequitix mancipio pœna quædam corporis afflictiva. Sit igitur unum idemque nebulonis atque nobilis delictum, *Φανουμένως* saltem hic mitiorem pœnam reportat nobilis, si nebulos fustibus cedatur, nobilis numero ac conversationi honestorum excludatur, pœna omnino æquæ est gravis, & æquilibrium servat satis accuratum; tanti quippe facit ignominiam exclusionis ex cœtu honesto; nobilis, quanti servus fustes; quæ sententia rationi æquitatiqve cum sit conformior, eandem sequi nulli dubitabimus. *Consul. Arist. cap. 4. Lib. V. Ethic. Thom. Aquin. Lect. 6. & 8. in Ethic. Aristot. item Acciajulus in Comment. ad 4. cap. Lib. V. Ethic. Aristotelis p. 371. & seqq.*

VIII. Quamvis autem in defendenda sua sententia mirificè desudent autores, distinctio tamen superius à nobis adducta Eridis pomum his eripit, lumenque satis magnum menti nostræ adfert, si nim. simplex atque proportionata talio ritè explicetur, quæ commode adhibetur distinctio à Scriptoribus, quibusque accuratioribus, quos inter vide *Hornejum Doctrin. Moral. Lib. III. cap. 13. §. 25. pag. 513. & seqq.* Simplex enim accipitur ita, ut consistat in passione planè eadem cum actione, de qua agit *A. Gellius Lib. 20. Noctium Atticarum cap. 1.* Si membrum rupit, ni cum eo pacit, talio esto. Et summus rerum Arbiter, ac Legislator, Deus. *Exod. 21.* Redde vitam pro vita, quam in legem, ceu talionem simplicem dispensare nemini licere, cavit; quod postmodum prolixius exponendum. Proportionatam vero hanc dicimus, quando quis specie non eadem, æstimatione tamen luit, quæ perpetravit, vel alteri intulit. Hujus quoque usus frequentior in vita civili, quam alterius hodiernum invaluit; ad quam vix unquam devenitur, nisi actionis malum veniat inæstimabile; e. g. homicidium spontaneum ac frivolum maliam æquivalentem expiationem

B

nem

nem non invenit, nisi vitam hujus, qui alterum vita privavit. Quid autem homo non dabit pro vita? quare necessitate etiam morali ad simplicem talionem fiat progressus, necesse est, nim. ut homicida capitalem det pœnam. At qui alterum privavit oculo, aut membrum eidem mutilaverit, eandem sanè pœnam vix sibi pollicebitur, delictis his pecuniaria pœna multoties expiatis. Nec in quòvis crimine simplex illa stabit. Adulter enim thorum conjugalem proximi conspurcans, juxta talionem simplicem non aliâ ratione lueret delictum, nisi maritus adulteræ factò reciprocò contaminaverit thorum adulteri, quo hic suum; Quod cum à lege dissentiat & honestate, omnemque justitiam conculcet, impium omninò foret admittere. Quapropter non abs re *Favorinus apud A. Gellium Noct. Attic. Lib. XX. cap. 1.* hoc in talione desiderat, quod præter ulciscendi acerbitatem non procedere executio justa talionis possit; Nam cui membrum ab alio ruptum est, ait, si ipsi itidem rumpere per talionem velit, disquirendum prius, utrum efficere possit rumpendi pariter membri æqualitatem vel mensuram; qua in re difficultas est inexplicabilis. Quid si quis membrum alteri imprudens ruperit? quod autem per imprudentiam factum est, retaliari per imprudentiam debet, ictus quippe fortuitus & consultus non cadunt sub ejusmodi talionis similitudinem; quònam igitur modò imprudentem imitari poterit, qui in exæqvandâ talione non licentiæ jus habet, sed imprudentiæ? Sed etsi prudens ruperit, nequaquam patietur aut altius se lædi, aut latius, quod cujusmodi libra vel mensura reperiri possit, non reperio; quin etiam si quid plus aliterve commissum, res fiet ridiculæ atrocitatis, ut contraria actio mutux talionis oriatur, & adolescat infinita quædam reciprocatio talionum, quapropter reo non secundum simplicem talionem pœna dictanda, sed potius juxta proportionatam. Sic nec Grotii sententiam aliò detorquendam esse censemus, nisi, quod demonstratum, ad proportionatam.

IX. Considerata itaque talione in sua natura atque divisione non inepte in frontispicio statim quærimus: **UTRUM LICITUM SIT, TALIONEM HODIENUM EXERCERE?** Sermo quidem nobis non est de ea ex privata vindictæ cupiditate prognata, quam divinarum legum pandectis expresse interdictam legimus, & summo rerum Arbitro, ac Legislatori *καθ' ἑστίαν*, magistratui *καθ' ἀναγκήν* re-

lin-

linquendam esse, cautum est; Deo enim privatè se vindicans jus suum eripit. Quid? quod vindicare injuriam illatam illius est, qui potestate est superior: at privatus injuriis adfectus non est superior privato adficiente. E. Scilicet actus ejusmodi vindicativus judicialis est: adeoque privato convenire non potest, quia judicare est actus publicus. Idcirco nemo propria in causa talionem exercere, quemadmodum nec in propriâ causâ judex esse potest. Neq; derivari, multò minùs adstrui ex jure præsentis finamus jus recriminationis, quod pariter radicatum est in privata vindicta, si nimirum evagatur limites defensionis legitime præscriptos: quippe injusta omninò talio est retorsionis, cum totum negotium, quod præservare famam nostram creditur, inter privatos sub generali recriminationum iniquarum appellatione venire possit. Objectivè quippè circa rem illicitam versatur, & quæ delictum facit in foro quoque externo: quandoquidem primam continet offensam aliorum, etsi verò saltem secundam & causatam, admodum tamen in propatulum protrudit animum malè sibi conscium. Is enim, cui injuria dicitur, tenebatur eam dissimulare, aut promptius condonare calumniatori, inter fraterna dehortamenta. Tantum abest, ut proximum iracundâ dementatione magis irritare possit, quam nec ipse sibi fuerit imaginatus. Quapropter ejusmodi retorsioni per modum talionis factæ, cum sapius majora mala parturiat, renuntiandum putamus. Tandem indignatio ita præcipitat mentem ex crimine sive vero, sive falso, nobis dicto, ut diffamanti quodvis aliud aut levius, aut gravius reponamus, nedum à verberibus temperantes, quò ipsò manifestum crimen fit pœnam accersens. Sed controversia ventilatur: Utrum justa illa talio, quam superius ad dictamen rectæ rationis, & ad leges formatam monstravimus, sit usurpanda hodiernum coram judice? Ubi affirmativa nobis placet.

X. Neque obstant, quæ de talionis simplicis naturâ allata fuerunt; in quâ nulli licuit unquam, nec licebit cuiquam dispensare, sed sine personarum respectu anima ponenda pro anima, vitaque exigenda malefici pro vita interfecti. Quod & legum divinarum tabulæ sedulò nobis inculcant, quibus cautum; Vitam pro vita, dentem pro dente ponat transgressor. Prout autem dispensatio nulla in prioris speciei delicto, nisi inculpatæ tutelæ moderamen adsit, admittenda, sic

Ebræorum Doctores, perspectis circumstantiis certis, circa dicta *Exodi 21. Levit. 24.* rigorem legis hujus temperant commodâ interpretatione. Quo de videatur *Bodinus de Republica Lib. VI. cap. Ult.* Dum rigorosæ loquendi formulæ urgentur, eas proverbiali saltem locutione, quod poenæ delictis proportionatæ esse debeant, plerique intelligunt; Ne scilicet scutico dignum, horribili flagello plectamus, personarumque in comparatione delictorum habeatur respectus, nim. ne pater verberans filium idem luat, &c. *Ast Constantinus Lempreur Bavakama Lib. VIII. §. 1. κτ̄ εντὸν* verba intelligenda autumat, quo cum facere non possumus. Ipse enim suspensus cogitatione, inquit, penes judicem fuisse talionis poenam corporalem pro diversitate circumstantiarum mutare, argumento legis. *Exodi 21. v. 29. 30. Quod & olim Maimonidi in suo קרבן חבל cap. 1. placuit.* Si detruncat quis manum, aut pedem proximi, inquit, id æstimant secundum exemplum venundati servi, computantes, quantò pretiò veniret, cum non mancus, quanto minori, cum jam mancus; Quantum pretium diminutum, tantum detruncato solvendum, de eo verò cum dicatur, oculus pro oculo, Heb. traditione accepimus, hoc intelligendum esse, de satisfactione pecuniaria; quod verò dicitur in lege, si labem impegit proximo, eadem impingetur & ipsi; *Levit. XXIV. 19.* non vult, ut illi mutiletur hoc, quò alium privavit, sed cum dignus sit mutilatione, damnum solvat mutilato. Ita quoque penes Romanos pacisci licuit delinquenti, circa solutionem pecuniæ, utrùm pecuniæ multam solvere, an idem sibi rumpi in proximo læsum mallet membrum. *Conf. Gellius Lib. 20. cap. 1. Noct. Attic. Item Thoma Goodwini Moses & Aaron de ritib. Civil. & Eccles. Heb. cum notis J. H. Reizii p. 444. Lib. V. de Confess. & Confess.* Nec repudiamus, quod est *Josephi archæol. Lib. IV. cap. 8.* Qui cœcaverit alium, similia patiat; privetur, quò privavit alios: nisi fortassis pecunias accipere voluerit, qui cœcatus est, lege ei dante licentiam, qui passus est, æstimare passionis suæ casum. Sunt, qui ad stabiliendam talionem adducunt dictum Deuteronom. XIX. ubi DEUS testem falsum atque pertinacem eòdem malò jubet affici, quod subdolè proximo fuerat machinatus, cui modò citatus *Josephus in archæolog. IV. cap. 8.* annuit. Venenum nullus Israelitarum habeat; Si verò quispiam hoc possidere inveniatur, morietur, hoc passurus, quod alter, contra quem probatur, venenum fuisse confectum. Verùm nobis cum virùm celeberrimo *Pufendorfio Lib. VIII. cap. 3. p. 1200.* videtur reponi posse, has leges minùs accuratè huc trahi, cum ea calumniantium poena modum vel mensuram talionis excedat pro conatu completo malo representato. Quamvis aliàs
poena

poena non sit iniqua, quare & Osiandro meritò fidem habemus egregiè in
notis ad Hug. G. de J. B. & P. Lib. II, cap. 20. p. 1162. commentato. Quom-
niam saltem in textu Deuteronomii legitimus scriptum: Aufer malum
illud de medio tuo. : ובערת הרע מקרבך, illud non ideò accipien-
dum esse personaliter, sed realiter, quasi diceret, aufer malum, scelus scil.
falsæ accusationis: urgente verò lege versiculò 21. animam pro anima, oculo
pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, fa-
cile quis in eam descenderet sententiam, talionem rigorosam stabiliri po-
tius, quàm tolli, ac dilui; sed eleganter ac scitè laudatus autor memorat
citato loco, loqui legem de tali teste mendacii, qui simul violentiæ testis
existit, qui actu proximi oppressionis accusatur, & convincitur moliminis ac
studii, ut proximus innocens opprimatur.

XI. Quis itaque illam infringet, ubi ingravescere magistratus cer-
nit homuncionem pravitatem? tenetur omninò superiores offensas gravio-
ribus poenis refrenare. Unde *Isidorus Pelusiota Epist. 86.* Quod lege est
cautum, ut oculus pro oculo eruat, non est crudele, nec immane, si saltem
meditantem proximo noxam compefeat metus similis perpersionis, & ita
improbiter reprimat, meritò hoc jure sancivit iudex. Ita quoque gra-
viter animadversum legitur in nobilem quendam Zachoram, quod refert
Dubravius lib. 22. Histor. Bohemica p. 184. Is sacerdotem utròque oculo
privans, ad Imperatorem, sententiæ auscultandæ causâ, fuit deductus. Za-
choras, licet facinus, quod animi sui, irâ captus, moderationem non ha-
buisset, excusare putasset, pecuniâque piaturum delictum sperasset, hanc ta-
men à Carolo V. reportabat; non posse in casu hoc talioni satis fieri,
dum cæco oculus uterque in integrum restitui nequeat. Sed oportere
Zachoram eodem modo oculorum facere jacturam, neque aliter jus esse
æquabile.

XII. Verùm ubi metus accrescentis malitiæ non est, meritò circum-
stantiarum quarundam habetur ratio. His enim modis rem in irrogandis
poenis considerandam censemus, ne causam, personam, locum, tempus, quali-
tatem, eventumque poenitè susque deque habeamus. *Vid. Joachimi Hop-
peri Tractat. de vera jurisprudentia ex editione Hermannii Conringii Lib.
3. p. 192.* Causa consideranda venit, ut in verberibus, quæ impunita sunt à
magistro illata, vel à Parente, puniuntur cum quis per iram ab extraneo
pulsatus est. Persona: aliter liberi, aliter servi puniuntur. Locus facit, ut
non idem sacrilegium, ac furtum sit reputandum. Tempus discernit
emansorem à fugitivo. Qualitas, cum factum aut sit atrocius, vel levius,

ut rixæ à grassatura, expilationes à furto discerni solent. Eventus in non atrocibus facit, ut aliter conatus, aliter factum ipsum puniatur. Quod si verò in sumendis pœnis tanta sit habenda cautela, quantum magis in talione, cujus conceptum communem esse pœnam, superiùs ostendimus. Neque ex ignorantia peccantibus talionis pœnam dicitandam arbitramur; in tantum, quippe ignorantia imputationem tollit, in quantum hæc actionem reddit invitam. *Quod Aristoteles lib. Mag. Moral. l. cap. XXXIV. accuratè perstrinxit.* Quandoque perpetrandi quid causa fuerit ignorantia, illud non spontè fit, neque quempiam afficit injuriâ. At cum ipse quis suæ causa sit ignorantia, perpetravitque quidpiam ex ignorantia, cujus ipsi existit causa, plane is afficit injuriâ alium, ac ejusmodi jure criminis urgetur, veluti in ebriis evenit, vinò namque obrutis mali quid egerint, sine dubio adficiunt injuriâ; si scilicet causa suæ fuerint ignorantia. Alia adhuc datur ignorantia naturâ, vel invincibilis, qualis in infantibus, qui nescii observantia debitæ, parentes verberant: hæc autem naturalis inscitia non facit, ut ab actione infantes sint injusti, quapropter & in talibus talio exerceri nequit. *Conf. Pufendorfium Lib. I. cap. V. de J. N. & G. p. 77. §. 10. & Hennigem in Hug. Grotium de J. B. & P.* Aliter verò pronunciandum, si quæ fiant ex Proxereli, & destinatio consilio lædendi alterum; id quoque nec dici meretur injuria, nisi inde profecta fuerit, undè potius error per inscitiam, & negligentiam appellandus, quam peccatum atque flagitium spontaneitatis, quod, ne in iis luxuriari nimis videamur, Justiniano ordini relinquimus, tres gradus hujus constituenti, quos citat sæpe laudatus *Pufendorfius p. 119. Lib. V. de J. N. & Gentium.*

XIII. Quotquot verò Christianò sunt insigniti nomine, de rigore hujus omninò remittant, necesse est. Tantam enim talionem statuere in poenitentem peccatorem, quantum in impoenitentem, maximè injustum foret. Sic etiam ipsæ legum sacrarum pandectæ Summi rerum Arbitri, ac Moderatoris eo in casu leguntur dispensasse. Alio quippe in loco, quod erat ablatum, fur in duplo, alio, in quadruplo rependere ac reddere cogebatur. Item considerabantur rerum qualitates ablatæ, & pro ejusdem diversitate, atque utilitate subjecti vel exasperabantur, vel mitigabantur pœnæ. Majores enim pœnas dabat bovem, quam ovem auferens: ratio est in aprico; majus siquidem damnum redundabat ex ablato in possessorem (justum scilicet) magni, quam exigui pretii. Eleganter ideo ac singulari quâdam judicii acrimoniâ *Constantinus L. Empreur, quem citat J. A. Oslander in not. ad H. Grot. de J. B. & P.* non sine autoritate Talmudis proposuit *cap. VII. §. 1. dùm capitulum Exodi*

Exod. XXII. Levit. XVI. & Exodi XXI. optimè explicat atq; conciliat, ita, inquit, comparata Judæorum erat ταυτοπαθία, seu talio, ne identitatis, sive similitudinis, sed analogicam approbarint, non oculum absolute pro oculo, sed pretium saltem à lædente oculum alterius exigentes, pretiumq; pro usu atq; præstantia membri læsi vel adaugentes, vel minuentes, *Conf. Targ. Jonat. Deut. XIX. 21. & R. Salomon, ibid.*

XIV. Quamvis igitur istam judæorum, quam modò adduximus, ceusanam applectamur sententiam, aliam tamen aliorum maximè dissonam rectè repudiamus, quæ scil. vindictæ privatæ hos accusat luculentissimè, si illud ex *Babakama cap. 8. Halac. 6.* legeris, impingat quis plagam proximo, dat ipsi solidam. Et Rabbi Juda sic habet: det ipsi minam זון מאתו זון סטרו si maxillæ impegerit, det ipsi ducentos Zuzæos, si altera manu, quadringentos: tametsi dignitatis populi Judaici habebatur respectus, omne hinc statuminatâ hæc talione identitatis, ex animis illorum exsulabat mansuetudinis ac misericordiæ studium, quod latius patet in Gemaristis ad verba citata, quo de etiam *Maimonides* in suo *חבל ומוק* cap. XII. XIII. ככורו לפי הכל statuendas esse multas secundum dignitatem personæ læsæ, si nim. ex stirpe Judaica sit, penes Hebræos in more, ac legibus, statutisque positum fuisse, ita ut pauperrimi quique Israelitarum reputandi essent generosissimi, quoniâ oriundi ex Abrahamo, attestante *Rab. Akibab*, quem citat *Lightfoot in horis hebraicis & Talmudicis revis. à Carpz. p. 282.* Renittitur omninò mirificè rigorosa hæc talio mandato Augustissimi Servatoris nostri, quod suis injunxerat asseclis, ne malo resistent, malum malò rependant, tunicamque auferenti relinquunt. Quæ quidem cum grano salis accipienda; sermo quippe Servatoris erat de vindicta privata, malle se nim. ut alteri tunicam linquamus, quàm si raptorem interficiamus, aut jus nimis propterea protrahamus: Vindicat itaque nostræ salutis Autor legem talionis à corruptelis Judæorum, nec refellit, *Conf. J. Adam. Osiand. in not. ad H.G. de J.B. & P. Lib. II. cap. XX. p. 1139. M. D. Wendelini Philosoph. Moral. Lib. I. de recta vita cap. XXX. p. 950. S. 67.*

XV.

XV. Neq; verò hinc Anabaptistarum sententiæ patrociamur, omnem à Salvatore talionem sublatam esse vehementer contententium, & adeò extendentium Salvatoris mandatum suprà adductum, ut ne quidem publicæ vindictæ relinquatur locus, nec personis magistratus, in eminentia constitutis, usus gladii permittatur. Nos enim talionem adeò non sublatam esse defendimus, ut potius eandem à corruptelis traditionum Judaicarum emendatam, atqve vindicatam statuinemus. Stipitis enim est, nec ratione præditi, nullam injuriam à se, suisqve, propulsare nec velle, nec audere licitis mediis coram magistratu vindicare. Neqve hoc ex privata cupiditate vindictæ proficiscatur, necesse est; sed ex dilectione commodi publici, ut ita malitiæ ponatur obex, talione tali constituta. Quid? quòd quilibet sibi sit proximus, malumqve ac vim vi repellere debeat, ubi cessant judicia vel momentaneè, ut quando in extremo periculo judicis copia non est, vel continuè, dum iis quis versatur in locis, mari scil. solitudinibusqve, in quibus nulla est civitas. *Vide Grot. Lib. I. Cap. 3. Thes. 2.* Quòd si verò quis sibi vim inferre cum vitæ dispendio patiat, vindicem neglectæ tutelæ, omnino licitæ, habebit DEUM, cui, perditæ per negligentiam vitæ reddenda est ratio. Quibus satis superqve liquet, nec talionem adeò esse sublatam, quin ista subindè tam à privata, quàm à publica persona ritè exerceri liceat. Is autem, qui jure suo legitimo utitur, injuriam non facit. *Consul Gassendus Syntag. Philos. Epicuri part. 3. c. 26. 27.* Hæc etiam prolixius pertractant Brückn. *Quest. Illust. Cent. III. Quest. XLIX. p. 332.* & quos citavit idem Gerhard. *Tom. 6. LL. CC. Loc. XXII. de Magistratu Politico, S. 259. p. 947. 951. It. Henniges in Observat. in H. G. Lib. II. cap. XX. p. 854 Zieglerus in not. ad H. G. p. 91. Job. Adam. Osiander Annotat. in Lib. H. G. Lib. I. cap. 2. p. 379.*

(0)

Ung. VI 59

ULB Halle 3
004 186 672

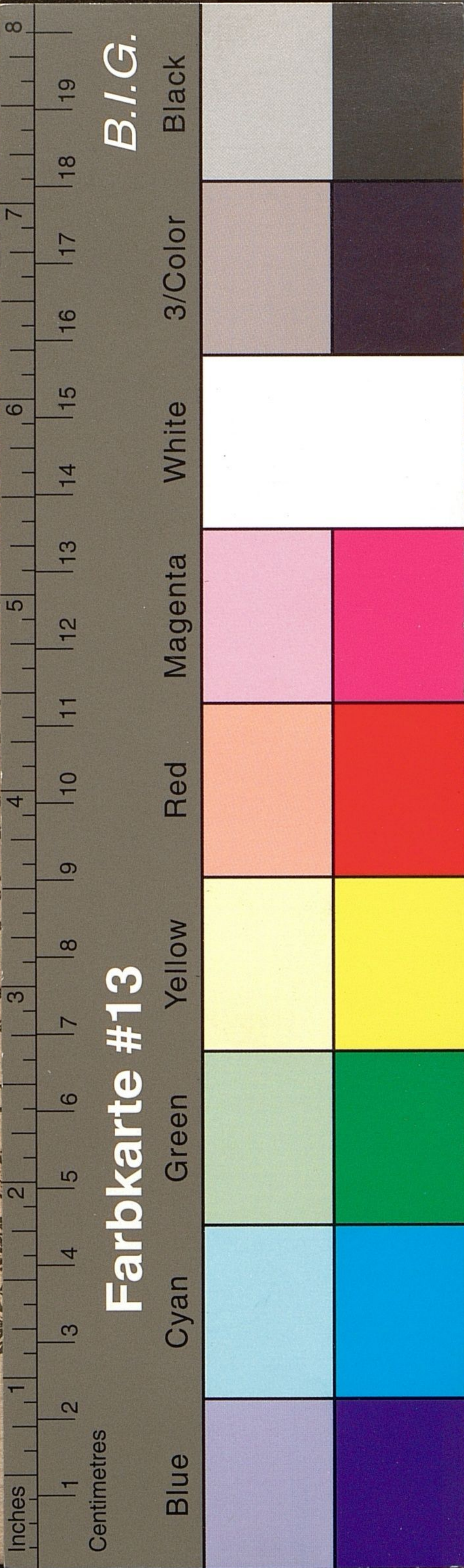
f
56.

VD 17.

Juni 2000 M,

Q. D. B. V.
JUS TALIONIS,

PRÆSIDE
M. HERMANNO WITTE, *24*
Riga-Livono,

Publicæ eruditorum disquisitioni
subjiciet

RESPONDENS,
MARTINUS SCHICKERDT,
Bistricio Transylvanus,,

Die XXII. Novembr. Anno M DC XC.
H. L. Q. C.

WITTEMBERGÆ,
Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

Handwritten notes:
III 3659

